

Diletantizem in šarlatanstvo moreta imeti za milijonski narod katastrofalne posledice.

Eno izmed najvažnejših sodobnih kulturnih vprašanj, vprašanje „filma“ je za nas še vedno nerešeno. Dočim ni v literaturi in likovni umetnosti več mogoče slepomišiti zavoljo nivoja kritike, se filmska kritika pri nas šele polagoma razvija in je še zelo zadržana in nesvobodna. — Nujno nam je potrebna kvalitetna in goreča filmska kritika. Njena naloga bo, izobraziti kinoobiskovalca, da bo znal tudi na filmskem platnu ločiti laž od resnice, da ne bo čustva zamenjaval s sentimentom, plaže z resnično umetnino.

Dokler pa ne bo naš gledalec toliko samostojen, toliko zrel, je potrebno, da odloča o filmih prosvetna cenzura. Baje imamo Slovenci poleg državne cenzure še posebno svojo cenzuro. Kdo jo izvaja, ne vem, kakor tudi ni znano, po kakšnih kriterijih sprejema ta lokalna cenzura filme, jih odklanja ali krajša. Nekaj je jasno: Tak lokalni cenzurni odbor naj bi sestavljali v prvi vrste umetnostni kritiki in pedagogi, šele potem predstavniki države in posameznih političnih strank.

Po tej dvojni poti, s pomočjo poštene kritike in umetniško pedagoške cenzure prosvetnih oblasti, bi iz 54 slovenskih kinomatografov dobili 54 dvoran, v katerih bi se naš človek kultiviral, postajal boljši in izobraženejši. — Tako bi mogel film postati tudi za nas Slovence nenadomestljiva kulturno umetniška ustanova, ki bi dopolnjevala naloge drugih umetniških ustanov.

V zadnjem bistvu pa bo kulturni problem: film, rešen za nas šele tedaj, ko bomo imeli svojo filmsko proizvodnjo. — Tu pa pričinja novo poglavje, vprašanje, ki zavisi v prvi vrsti od strokovnjakov, umetnikov, od denarja in od velikega idealizma.

Francè Brenk.

Kronika

Merila naših dnevnikov

Slovenski tisk, kolikor je v službi obeh tradicionalnih skupin na Slovenskem, si je po svojem vplivu na javno mnenje priboril zaslugo, da pojmuje slovenski človek politiko kot nekaj umazanega, kot nekaj, kar mora že po svojem namenu biti v nasprotju z resnico in moralo. Za zastrupljeno ozračje našega življenja pade na ta del tiska večji del odgovornosti. Kajti le človek, ki črpa svoje poglede na svetovna dogajanja iz našega dnevnega časopisja, se more ob razburljivi borbi antitez sodobnega sveta, umakniti v okolje še vedno aktualne domače borbe med „liberalci“ in „klerikalci“, ki se izživlja v smešnem štetju udeležencev pri tem ali onem sprevodu. Tisk ni Slovincem okno v svet, to okno nam je zastrto. In zato še ni naš človek državljan sveta, njegova borba se vrši nekje na periferiji.

Dogodek, ki je bil v teh dneh središče evropske pozornosti, je bila ponosna borba češkoslovaške republike. Odmev te usodne borbe je bil v našem tisku kaj svojevrsten: „Kominterni — glavni krivec napetosti med Nemčijo in ČSR“ (Slovenec, 8. jun. 1958) na eni, in „Čehi, Slovaki in Slovenci so v svoji povezanosti sposobni za obrambo samo preko svojega lastnega češkoslovaškega in jugoslovenskega edinstva“ (Jutro, 24. apr. 1958 v uvodniku „Pravi in nepravi zaključki“) na drugi strani. Tako je del slovenskega tiska rešil češko-slovaško vprašanje na isti način, kakor rešuje vse domače probleme.

Aktualnost odnosov med Čehi in Slovaki je vzbudila veliko pozornost za dvajsetletnico podpisa Pittsburške pogodbe, ki jo je Slovaška ljudska stranka proslavljala kot „slovaško sveto pismo“. Ker pogodba ne ustreza „Jutrovi“ konceptiji

o narodni enotnosti, jo je takole (14. jun. 1958) odpravilo: „Pittsburški protokol? Vsakemu, kdor zna čitati politične tekste, je jasno, da gre samo za program političnega sodelovanja, ne pa za državno pravno pogodbo. Take pogodbe ni mogel sklepati noben izmed podpisnikov te do absurdnosti povelečevane listine. Ameriški državljani niso bili po nobenem obstoječem pravu pooblaščen, da obvezno in pravnoveljavno določijo za vse čase notranjo ureditev bodoče Češkoslovaške, kakor ni bil T. G. Masaryk pooblaščen, da Čehe in Moravane zaveže za ureditev njihovega političnega sožitja s Slovaki.“

Pred letom dni pa je „Jutro“ (v uvodniku 18. jul. 1937) proglašalo krfsko deklaracijo za „carto constitutivo“, dajalo ji je značaj državno pravnega akta. „Krfska deklaracija predstavlja temelj današnje kraljevine Jugoslavije“. Ker pa tudi pri krfski deklaraciji jug. emigrantski odbor „ni bil po nobenem obstoječem pravu pooblaščen, da obvezno in pravnoveljavno določi za vse čase notranjo ureditev“ Jugoslavije, je rešilo takrat „Jutro“ vprašanje tako, da je prav v tem važnost Krfske deklaracije „ker je suverena kraljevina Srbija priznala odbor jugoslovenskih emigrantov kot enakopravnega sopogodbena in z njim sklenila sporazum, ki ima vrednost pravega državnopravnega akta.“

Če bi pogledali še nekoliko dalje, bi srečali isto skupino, ki izdaja danes „Jutro“, v taboru Pribičevića. Ta je zanikaval državnopravni značaj Krfske deklaracije z istimi argumenti, kot zanikava danes isti krog ljudi „Pittsburško pogodbo“. Takrat je bilo namreč važno vprašanje, ali more biti sprejeta Vidovdanska ustava z navadno večino kljub temu, da zahteva krfska deklaracija kvalificirano večino.

V vsej polemiki okoli slovaškega vprašanja se pa ne „Jutro“ in ne „Slovenec“ nista skušala približati problemu samemu. Pustila sta ga prav tam, kjer sta ga načela. In tako smo bili zopet priče spopada dveh „idej“.

L. Modic.

Kriza Doma in sveta

Kriza Doma in sveta, ki jo je sprožilo Edvarda Kocbeka „Premišljevanje o Španiji“, brez dvoma ni identična s krizo Ljubljanskega Zvona iz leta 1932. Nesporno je, da imata obe krizi vsaka svojo svojstveno izrazitost in posebnost. Vendar pa so nekatere okolnosti in nekateri vzgibi, ki so enaki pri obeh in ki omogočajo, da ju vzporejamo.

Kocbekov članek je že leto dni sèm predmet bodisi javnih razpravljanj po katoliškem časopisju bodisi — in to veliko rajši — vročekrvnih obračunavanj za zaprtimi vrati, medtem ko se o krizi Doma in sveta sami do nedavna sploh ni pisalo. Šele J. Debevec je kot novi urednik Doma in sveta objavil nekaj kronike (DS, 1937—1958, str. 204.), v kateri skuša opravičiti založnika — Katoliško tiskovno društvo (KTD) in posredno očita bivšim urednikom, češ, da nepravilno pojmujejo uredniško in pisateljsko svobodo in da so njihovi kriteriji pri ocenjevanju umetnin napačni. Kot odgovor na kroniko J. Debevca so izdali bivši uredniki Fr. Koblar, Fr. Stele in Fr. Vodnik brošuro „Dom in svet v letu 1937“ (Ljubljana 1938, Samozaložba), v kateri objavljajo korespondenčno gradivo, ki je v zvezi s krizo DS-a, s kratkim, skopim komentarjem. Poročilu bivšega uredništva je še dodano dopolnilo F. S. Finžgarja in izjava E. Kocbeka.

Pri tem je treba podčrtati nekaj stvari, ki se nam zde značilne.

KTD izjavlja naročnikom DS-a v nekem pismu: „Dom in svet smo izdajali kot revijo literarno-estetske smeri (podčrtal por.), s pomembnimi uspehi. Ko pa je revija šla na druga polja (podčrtal por.), je prinesla brez opazke tudi trditve, ki niso več v skladu z načeli Katoliškega tiskovnega društva.“ (DS,